

Jina..... Namba yako.....

Sahihi

Tarehe

102/2

KISWAHILI

Karatasi ya 2

Lugha

Julai/Agosti 2013

MUDA : SAA 2 ½

MTIHANI WA TATHMINI YA PAMOJA YA SHULE ZA WILAYA YA NDHIWA

Hati ya kuhitimu kisomo Kenya (K.C.S.E)

Kiswahili

Karatasi 2

Julai/ Agosti

Muda: Saa 2 ½

MAAGIZO:

- Andika **namba yako** na **jina lako** katika nafasi ulizoachiwa hapo juu
- Jibu maswali yote. Andika Majibu yako katika nafasi zilizoachwa katika kijitabu hiki cha maswali
- Watahiniwa ni lazima wahakikishe kwamba kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE:-

SWALI	UPEO	ALAMA
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

Karatasi hii ina kurasa 8 zilizopigwa chapa. Watahiniwa ni lazima waangalie kama kurasa zote za karatasi hii zimepigwa chapa sawasawa na kuwa maswali yote yamo.

UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

Mafuta yanayopatikana kwenye fukwe za bahari, moshi wa magari, takataka na bidhaa nyinginezo zinazotupwa hapa na hapa ni vichafuzi vya mazingira. Vichafuzi huathiri afya zetu na kuathiri wanyama na mimea. Wanadamu wanayachafua mazingira yao kwa kila aina ya bidhaa mbaya za kikemikali zinazotoka viwandani mwa kawi/nguvu. Bidhaa hizo ni matokeo ya maisha ya siku hizi anayoishi binadamu.

Licha ya ukweli huu, ni muhimu kujua kuwa uchafuzi wa mazingira haukuanza leo. Miaka na miaka iliyopita, viwanda vimekuwa vikitoa mawingu makubwa ya moshi yenye sumu. Hata hivyo, uchafuzi wa mazingira umeongezeka mara dufu kutokana na kuongezeka kwa viwanda. Uchafuzi umesambaa ardhini, kwenye anga na majini. Msambao huu unapatikana katika pembe zote za ulimwengu wetu. Je, kuna aina zipi za uchafuzi?

Kwanza, kuna uchafuzi wa hali anga. Huko juu angani kuna tabaka linalojulikana kama ozoni. Tabaka hili ni aina ya gesi ya oksijeni na linaunda kinga fulani dhidi ya miale ya jua. Miale hiyo ya jua huweza kusababisha saratani ya ngozi inapomfikia binadamu. Hata hivyo, uchafuzi wa mazingira unaelekea kuliathiri tabaka hili vilevile baadhi ya kemikali zinazotumiwa katika jokofu au kwenye mikebe ya marashi ya kupulizia na upakiaji bidhaa, huuharibifu ukanda huo.

Uchafuzi mwingine ni uchafuzi wa kiajali, uchafuzi huu hutokana bila binadamu kukusudia. Mfano mzuri ni meli inayovuja mafuta baharini. Mafuta haya huwaathiri na kuwaua wanyama wanaoishi baharini kama samaki na ndege na hata kuyaharibu mazingira yenyewe.

Miji mikubwa hukumbwa na uchafuzi mwingine unaohusiana na kuwako kwa idadi kubwa ya magari. Magari haya hutoa moshi unaochanganya gesi ambazo huungana na nyingine zinazoletwa na viwanda vikubwa. Mchanganyiko huu unapoungana na maji, husababisha mvua ya asidi. Mvua hii huweza kuiua mimea, kuathiri majengo na hata kuwaua wanyama wa pori ambao huenda wakayatumiwa maji hayo. Magari hayo hutoa moshi uliochanganyika na madini aina ya risasi ambayo huweza kuathiri siyo tu mazingira bali pia mfumo wa akili wa binadamu.

Uchafuzi mkubwa ni utupwaji ovyo wa takataka. Fauka ya hayo watu hufukia ardhini takataka ambazo huweza kuwa na matokeo mabaya kwa sababu ya kupenyeza kwenye udongo na maji yanayotumiwa na

watu na mimea. Kila siku tunatupa takataka bila kujali wala kukubali. Takataka hizi ni kama makopo, mifuko ya plastiki, mabaki ya sigara au maganda ya matunda. Baadhi ya takataka ni hatari kwa wanyama na nyingine huweza pia kusababisha majanga kama moto. Aidha, hufanya mazingira yaonekane machafu.

Sote tunajukumu kubwa la kuchangia kupunguza uchafuzi wa mazingira. Kwanza, kuelimisha na kutambua umuhimu wa usafi wa mazingira yetu. Tunapaswa kutia takataka zetu kwenye vijalala maalum au mahali tunapoweza kuzichoma na kuziteketeza. Tuhakikishe tunatunza vitu kama mifuko, chupa na kadhalika ambavyo huweza kuundwa upya na kutumika tena. Hali kadhalika, katika miaka ya hivi karibuni, kumekuwepo na juhudi za kuwahimiza wenye magari kutumia mafuta ya gari ambayo hayana madini ya risasi kwa njia hii tutasaidia kuyaboresha mazingira yetu. Vilevile pana umuhimu wa kutilia mkazo utumiaji wa bidhaa ambazo zinaweza kuoza na kuvunjikavunjika au kusagika na kuwa sehemu ya udongo. Hatua ya kwanza ya kupambana na uchafuzi wa mazingira ni kujielimisha na kuwajibika. Kila mmoja akitoa mchango wake tutafanikiwa. Kumbuka; kinga na kinga ndipo moto uwakapo.

Maswali

- a) Uchafuzi ni nini? (al. 1)
.....
.....
- b) Ongezeko la viwanda limechangiaje uchafuzi wa mazingira? (al. 2)
.....
.....
- c) Tabaka la ozoni huathiriwaje na uchafuzi? (al. 2)
.....
.....
- d) Athari zipi zitatokea iwapo mazingira hayatatunzwa? Eleza. (al. 4)
.....
.....
.....
- e) Kwa nini miji mikubwa hukumbwa na uchafuzi kuliko sehemu nyingine? (al. 2)
.....
.....
- f) Eleza nui **mbili** za uchafuzi wa mazingira zilizotajwa katika kifungu hiki. (al. 2)
.....
.....
- g) Eleza maana ya msamiati ufuatao kama ulivyotumiwa katika kifungu: (al. 2)

i) Msambao

.....
ii) Makopo
.....

2. UFUPISHO (ALAMA 15)
Soma taarifa ifuatayo kasha ujibu maswali yanayofuata:

Katika safu yangu hii sina lengo la kuzishambulia dini zetu na namuomba Mungu sana asiniandikie dhambi kutokana na ninayotaka kuyaandika. Lakini na shawishika kuikumbusha jamii yangu ambayo inatufanya watu tuzione dini zetu zinamkandamiza mwanamke. Dini zetu kubwa kama Uislamu na Ukristo zinatuelekeza mwanamke kumheshimu mumewe na kumsikiliza anachosema, lakini kwa yeye kufuata maadili ya dini na si kukuambia uue ukakubali.

Wakati dini inasema utekeleze amri ya mumeo na wao wameelezwa mambo ya kuwafanyia wanawake, ikiwa ni pamoja na kuwaheshimu na kuwaridhisha kadri ya uwezo wao.

Kutokana na hilo la amri, wanaume wengi ndio wamechukua kama tiketi ya kunyanyasa mwanamke na hata kumnyima fursa ya kujiendeleza kielimu na hata kufanya shughuli za kuongeza kipato. Unakuta familia ni ya kimaskini, baba hana fedha za kutosha kuihudumia familia yake, lakini baba huyo anataka mkewe kujishughulisha na shughuli yoyote ya kumuingizia kipato kinachoweza kuwasaidia wote na matokeo yake kuendelea kuwepo, kwenye dimbwi la umasikini. Wengine kwa hofu ya kupata changamoto kutoka kwa wakezao wanawakatalia wanawake walio wao kujiendeleza kielimu au kutafuta mwanamke asiyeelimika ili asiweze kuhoji mambo kadhaa ndani ya nyumba.

Hili limebainishwa hivi karibuni na shirika moja lisilo la kiserikali huko kigoma ambapo katika utafiti wao asilimia 90% ya wanawake wa vijijini wanashindwa kutoa hoja kutokana na uelewa wao kuwa duni na kutoa sababu ya kuwa hiyo ni kutokana na ukosefu wa elimu, masuala ya kidini yanayomwelekeza mwanamke kufuata amri za mumewe, mila na desturi kadhaa.

Dini zote zinaeleza wazi umuhimu wa mtu kupata elimu bila kubagua kama ya kiislamu inavyosema; mtu anapata thawabu anapotafuta elimu na anatakiwa aitafulite popote bila kujali umbali na hata ikiwezekana kufika China ambapo inaaminika ni mbali.

Sijawahi kuona wala kusikia dini ikisema mwanamke asipate elimu lakini baba zangu na kaka zangu wanaume wanalipotosha hili kutaka kuendelea kumkandamiza mwanamke bila kufikiri kuwa mwanamke ni msaada mkubwa kwao na kwa maendeleo ya taifa lote; ikiwa leo tupo katika harakati za kupata maendeleo na nchi hii hivi kweli tutafanikiwa?

Mapambano ya kuleta maendeleo yaanze katika ngazi ya familia kwa kuondoka kwa ujinga wa kumkandamiza mwanamke ili naye aelimike, aweze kujenga hoja, aweze kujitafutia kipato na mwisho kusaidia katika maendeleo ya familia mbayo kwa njia nyingine ndiyo maendeleo yenyewe ya taifa hili.

- a) Fupisha aya za kwanza tano (maneno 60) (al. 8)

Matayarisho

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Jibu

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- b) Mwanamke anaweza kuendelezwa rejelea aya mbili za mwisho (maneno 40) (al. 7)

Matayarisho

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
Jibu
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 40)

a) Taja sauti ambazo ni konsonanti na wakati uo huo ni irabu. (al. 2)
.....
.....

b) Toa mfano wa neno lenye muundo wa silabi ya konsonanti tatu mwambatano (al. 1)
.....
.....

c) Bainisha aina za nomino katika sentensi ifuatayo;- (al. 2)
Ukora unaowatatiza utakabiliwa na kikosi cha polisi.
.....
.....

d) Tunga sentensi ukitumia mifano ya aina ya vivumishi vifuatavyo:-
i) Kirejeshi Amba. (Ngeli I-I) (al. 1)
.....

ii) a-unganifu (A-WA) (al. 1)
.....

Onyesha utakapoweka shadda katika maneno haya ili kutoa maana katika mabano. (al. 2)

i) Barabara (sawasawa).....

ii) Niletee (Rai).....

f) Yakinisha kwa umoja: (al. 2)

Nyavu za akina baba hazishiki nguva.
.....
.....

- g) Andika sentensi hii katika udogo hali ya wingi (al. 2)**
Mbwa alimbwekea mtoto.
.....
.....
- h) Tunga sentensi ukitumia kihusishi cha ujirani. (al. 2)**
.....
.....
- i) Nyambua katika kauli zilizomo mabanoni (al. 2)**
a) -la (kutendeka)
.....
b) Ficha(kutendama)
.....
- j) Andika kwa usemi halisi: (al. 3)**
Tajiri alishangaa kuwa niliweza kubeba mzigo huo pekee yangu.
.....
.....
- k) Tumia mzizi 'refu' kama kiwakilishi na kitenzi katika sentensi moja. (al. 2)**
.....
.....
- l) Bainisha aina za shamirisho katika sentensi hii:- (al. 3)**
Mwanariadha ameandikiwa cheti kwa wino na mwenyekiti:-
.....
.....
- m) Tunga sentensi ya neno moja yenye sehemu zifuatazo:- (al. 3)**
i) Ngeli (Li-YA)/(kiwakilishi ngeli)
ii) Wakati uliopita
iii) kirejeshi
iv) Mzizi
v) kauli
vi) Kiishio
.....
.....

- n) **Onyesha vishazi katika sentensi:-** (al. 2)
 Ijapokuwa alifafanua hakuelewa alichomaanisha.

- o) **Tunga sentensi moja kuonyesha maana mbili tofauti za neon:** (al. 2)
 Ua

- p) **Tunga sentensi ukitumia maneno yafuatayo.** (al. 2)
 i) Minghairi ya

- ii) Sembuse

- q) **Taja matumizi mawili tofauti ya koloni/nukta pacha.** (al. 2)

- r) **Changanua sentensi ifuatayo kwa njia ya mishale** (al. 4)
 Wanafunzi watundu wangali wanacheza uwanjani.

4.

ISIMU JAMII (ALAMA 10)

- a) **Eleza maana ya dhana hizi:** (al. 2)
 i) Sajili

.....
.....
ii) Krioli
.....
.....

b) Eleza umuhimu wa usanifishaji wa lugha ya Kiswahili. (al. 4)

.....
.....
.....
.....

c) Eleza sababu nne zinazowafanya watu kuzungumza Kiswahili vibaya. (al. 4)

.....
.....
.....
.....

ANSWERS:

Order a copy of answers from www.schoolsnetkenya.com/order-e-copy

NB> We charge Kshs. 100 ONLY to meet website, e-resource compilation and provision costs